

METODICKÁ PŘÍRUČKA

DiPo® – koncovky podstatných jmen

*olomoucké
didaktické
pomůcky*

OLDiPo®, spol. s r.o.
tř. Svobody 20
779 00 Olomouc
telefon: 585 204 055
mobil: 777 213 535
e-mail: oldipo@oldipo.cz
web: www.oldipo.cz

Mgr. Jiří Zibura – autor
Mgr. Lada Ziburová – recenzent

VÝHODY POMŮCKY

- ✓ **škola hrou při vyučování** – dítě vnímá učení jako hru, alternativní způsob výuky
- ✓ pomůcka je vhodná pro žáky se specifickými poruchami učení
- ✓ **nenásilná forma výuky** – upoutání pozornosti dítěte, upevňování a opakování jeho vědomostí netradičním způsobem
- ✓ **volba rychlosti práce** – respektování vlastního tempa dítěte v souladu s jeho aktuální úrovní
- ✓ **spolupráce žáků** – žáci mohou spolupracovat ve skupině, učí se komunikovat mezi sebou, učí se vzájemně si pomáhat
- ✓ **rychlé opakování** – možnost opakovat látku kdykoliv, jednoduchá manipulace s pomůckou, rychlé uložení pomůcky zpět do krabice, během krátké doby žáci procvičí velké množství učiva
- ✓ **práce s chybou** – dítě se učí pracovat s chybou, možnost opravy chyby, ponaučení se z chyby, přestává se chyby bát, nedochází k fixaci chyb
- ✓ **rychlá kontrola pomocí identifikačních znaků** – rozvoj zodpovědnosti díky vlastní kontrole a následná motivace k doplnění vědomostí, rozvoj vlastní tvořivosti
- ✓ **provedení pomůcky** – příjemné grafické zpracování pomůcky a barevnost pomůcky zvýší zájem dětí a upoutá jejich pozornost k učivu
- ✓ **usnadnění přípravy na hodinu učitelům** – učitel má k dispozici propracovanou, komplexní a efektivní pomůcku
- ✓ **pomůcky z řady DiPo® pomáhají rozvíjet** – základní percepční schopnosti, jemnou motoriku, prostorovou orientaci, mezismyslové vnímání, zrakové rozlišování, rozvoj čtenářských dovedností, rozvoj jazykového citu a slovní zásoby, samostatnost a sebehodnocení

POPIS POMŮCKY

Pomůcka **DiPo®** – **koncovky podstatných jmen** se skládá z pracovních desek a souboru karet se zpětnou vazbou (identifikačními znaky) pro kontrolu správnosti řešení úkolu. Jedna pomůcka **DiPo®** je doporučena pro šest žáků nebo šest skupin žáků.

PRACOVNÍ DESKY

DiPo® – **koncovky podstatných jmen** obsahuje šest stejných pracovních desek. Ve středu desky jsou dvě barevná pole (červené a modré) s vepsanými písmeny **-y/ý** a **-i/í**, která slouží jako cílová oblast třídění souboru karet. Aby žákovi byla poskytnuta opora, je na pracovní desce uveden přehled skloňování jednotlivých vzorů podstatných jmen. Pracovní deska je vyrobena z kartonu a je oboustranně laminována. Rozměr pracovní desky je 370 × 280 mm.

VZORY SKLOŇOVÁNÍ – ROD MUŽSKÝ					
1. p. pán 2. p. pána 3. p. pána, -ovi 4. p. pána 5. p. pane!, (hochu) 6. p. pána, -ovi 7. p. páneem	1. p. brad 2. p. brada, (leu) 3. p. brada 4. p. brad 5. p. brade! (oče) 6. p. brad, -u 7. p. bradeem	1. p. muž 2. p. muže 3. p. muž, -ovi 4. p. muže 5. p. muži, (oče) 6. p. muž, -ovi 7. p. mužem	1. p. stroj 2. p. stroje 3. p. stroj 4. p. stroj 5. p. stroj! 6. p. stroj 7. p. strojem	1. p. přelod 2. p. přeloby 3. p. přelodovi 4. p. přeloda 5. p. přelodě 6. p. přelodovi 7. p. přelodem	1. p. soudce 2. p. soudce 3. p. soudč, -ovi 4. p. soudce 5. p. soudce! 6. p. soudč, -ovi 7. p. soudcem
1. p. pán, -ovi, (očekáv.) 2. p. pána 3. p. pániim 4. p. páni 5. p. pán!, -ově! 6. p. páněch, (hořích) 7. p. pány	1. p. brady 2. p. bradí 3. p. bradim 4. p. brady 5. p. brady! 6. p. braděch, (leších) 7. p. brady	1. p. muž, -ovi, (učitelé) 2. p. muže 3. p. mužim 4. p. muže 5. p. muž!, -ově! 6. p. mužích 7. p. muži	1. p. stroje 2. p. strojí 3. p. strojím 4. p. stroje 5. p. stroj! 6. p. strojích 7. p. strojí	1. p. přelodovi, (hnutí, -í) 2. p. přelodě 3. p. přelodim 4. p. přelodě 5. p. přelodě!, (hnutí, -í) 6. p. přeloděch 7. p. přelodě	1. p. soudč, -ově 2. p. soudč 3. p. soudčim 4. p. soudč 5. p. soudč!, -ově! 6. p. soudčích 7. p. soudč
-y/ý			-i/í		
DiPo®					
VZORY SKLOŇOVÁNÍ – ROD ŽENSKÝ				VZORY SKLOŇOVÁNÍ – ROD STŘEDNÍ	
1. p. žena 2. p. ženy 3. p. ženě 4. p. ženu 5. p. žen! 6. p. ženě 7. p. ženou	1. p. říše 2. p. říše 3. p. říši 4. p. říši 5. p. říše! 6. p. říši 7. p. říši	1. p. píšec 2. p. písač 3. p. písači 4. p. písač 5. p. písač! 6. p. písači 7. p. písači	1. p. kost 2. p. kosti 3. p. kosti 4. p. kost 5. p. kost! 6. p. kosti 7. p. kosti	1. p. město 2. p. města 3. p. města 4. p. město 5. p. město! 6. p. měst, -a 7. p. městem	1. p. moře 2. p. moře 3. p. moři 4. p. moře 5. p. moře! 6. p. moři 7. p. mořem
1. p. ženy 2. p. žen 3. p. ženám 4. p. ženy 5. p. žen! 6. p. ženách 7. p. ženami	1. p. říše 2. p. říši 3. p. říšim 4. p. říše 5. p. říše! 6. p. říšech 7. p. říšami	1. p. písač 2. p. písači 3. p. písačim 4. p. písač 5. p. písač! 6. p. písačích 7. p. písači	1. p. kosti 2. p. kosti 3. p. kostem 4. p. kosti 5. p. kost! 6. p. kostech 7. p. kostmi	1. p. město 2. p. města 3. p. městem 4. p. město! 5. p. města, (městčičkách) 6. p. městch 7. p. městy	1. p. moře 2. p. moři, (stěh) 3. p. mořim 4. p. moře 5. p. moře! 6. p. mořích 7. p. moři
1. p. kaře 2. p. kaře 3. p. kařem 4. p. kaře 5. p. kaře! 6. p. kařech 7. p. kařem	1. p. kařat 2. p. kařat 3. p. kařatim 4. p. kařat 5. p. kařat! 6. p. kařatěch 7. p. kařaty	1. p. stavení 2. p. stavení 3. p. stavení 4. p. stavení 5. p. stavení! 6. p. stavení 7. p. stavením	1. p. stavení 2. p. stavení 3. p. stavením 4. p. stavení 5. p. stavení! 6. p. staveních 7. p. stavením	1. p. stavení 2. p. stavení 3. p. stavením 4. p. stavení 5. p. stavení! 6. p. staveních 7. p. stavením	1. p. stavení 2. p. stavení 3. p. stavením 4. p. stavení 5. p. stavení! 6. p. staveních 7. p. stavením

KARTY A ZPĚTNÁ VAZBA (IDENTIFIKAČNÍ ZNAKY)

K šesti pracovním deskám patří soubor 453 karet s textem. Každá karta je potištěna z obou stran (lícová a rubová strana) a má své číslo. Jedna karta má rozměr 85 × 30 mm.

Lícová strana

Na lící karty je uprostřed vytištěna věta s vynechanou koncovkou zkoumaného podstatného jména. Podstatné jméno je zvýrazněno **tučně**.

Rubová strana

Na rubu karty je uprostřed vytištěna stejná věta jako na lící karty s již doplněnou koncovkou zkoumaného podstatného jména. Tato věta je umístěna v barevném poli řešení úkolu (červené, modré, šedé barvy). Červená barva je určena pro **i, í**, modrá barva pro **y, ý**. Šedá barva naznačuje kolísající pravopis (blíže viz *Tvary podstatných jmen*).

V barevném poli řešení je také graficky (svorkou) zobrazena **pádová otázka**. Pomáhá žákovi zeptat se na podstatné jméno. Na pravé straně karty je v tabulce příslušný vzor vyskládán. Nad tabulkou je uvedena i **informace o čísle**. Shoda koncovky zkoumaného podstatného jména (označeno šedě) se vzorem odůvodňuje pravopis. V poli nápovědy (spodní část karty) je téměř u všech karet připomínka k zapamatování, případně upozornění na problematické tvary, ve kterých děti nejčastěji chybují. Pracuje-li dítě s touto nápovědou, **fixuje si zásady pravopisu**. Rod zkoumaného podstatného jména je označen zkratkou **M, Ž, S** v pravém dolním rohu karty. Všechny karty nesou pořadové číslo.

Lícová strana

V novinách byl článek o slavném **houlistov** _.

Od staré **kobyl**_ hřibě nečekej.
(italské přísloví)

Závodníci stáli na startu se startovními **čís**l _.

Policisté upozornili na nebezpečí barevnými **kužel** _.

Rubová strana

205 jednotné číslo

1.p.	řředseda
2.p.	řředsedy
3.p.	řředsedovi
4.p.	řředsedu
5.p.	řředsedů
6.p.	řředsedovi
7.p.	řředsedu

V novinách byl článek o slavném **houlistovi**.

{*kom, čem?*}

V příponě -ich a -ovi píšeme u podst. jm. vždy *i/í*.
Pozor na příponu -ech v 6. p., č. mn.

M

216 jednotné číslo

1.p.	žena
2.p.	ženy
3.p.	ženě
4.p.	ženu
5.p.	ženou
6.p.	ženě
7.p.	ženou

{*koho, čeho?*}

Od staré **kobyl**y hřibě nečekej.
(italské přísloví)

Ž

364 množné číslo

1.p.	města
2.p.	měst
3.p.	městům
4.p.	města
5.p.	městům
6.p.	městech, městcích
7.p.	městý

Závodníci stáli na startu se startovními **čís**ly.

{*kým, čím?*}

Vzor *město* má ve všech tvarech *y*.

S

439 množné číslo

Policisté upozornili na nebezpečí barevnými **kužel**y (**kužel**í).

Některá slova zakončení na -l, jako *kotel, kužel, plevel, chmel, uhel, popel, rubl* ... kolísají mezi vzory *hrad a stroj*. Proto se mohou psát s *y/í*. Častější je *y*. M

► Návod pro práci

VZORY SKLOŇOVÁNÍ – ROD MUŽSKÝ					
1. p. pán 2. p. pána 3. p. pána, -ovi 4. p. pána 5. p. pane!, (hošče!)	1. p. brad 2. p. brada, (kou)	1. p. muž 2. p. muže 3. p. muži, -ovi 4. p. muže 5. p. muži!, (oče!)	1. p. stroj 2. p. stroje 3. p. stroji 4. p. stroji 5. p. stroji 6. p. stroji 7. p. strojem	1. p. přelocá 2. p. přelocoty 3. p. přelocovi 4. p. přelocá 5. p. přelocá! 6. p. přelocovi 7. p. přelocou	1. p. soudek 2. p. soudek 3. p. soudek, -ovi 4. p. soudek 5. p. soudek! 6. p. soudek, -ovi 7. p. soudekem
1. p. brad, -ově, (očešou)	1. p. hrady 2. p. hrady 3. p. hrady 4. p. hrady 5. p. hrady 6. p. hradech, (lešech)	1. p. muži, -ově, (očešou)	1. p. stroje 2. p. stroji 3. p. stroji 4. p. stroje! 5. p. stroje! 6. p. strojech 7. p. stroji	1. p. přelocová, (hraní, o)	1. p. soudek, -ově
2. p. pána 3. p. pána 4. p. pána 5. p. páni!, -ově! (hošče)	3. p. hrady 4. p. hrady 5. p. hrady 6. p. hradech, (lešech) 7. p. hrady	2. p. muži 3. p. mužům 4. p. muži 5. p. muži!, -ově! 6. p. mužích 7. p. muži	2. p. stroji 3. p. stroji 4. p. stroje! 5. p. stroje! 6. p. strojech 7. p. stroji	2. p. přelocoty 3. p. přelocovi 4. p. přelocoty 5. p. přelocová!, (hraní, o)	2. p. soudek 3. p. soudekem 4. p. soudek 5. p. soudek!, -ově! 6. p. soudekch 7. p. soudek
Od staré koby_l hříbě nečekej. (italské přísloví) -y/ý Závodníci stáli na startu se startovními čísl_.			Všechno jsme měli zabalen v pytl_ ch. -i/í V novinách byl článek o slavném houslistov_. DiPo®		
1. p. žena 2. p. ženy 3. p. ženě 4. p. ženě 5. p. ženě! 6. p. ženě 7. p. ženami	1. p. říše 2. p. říše 3. p. říši 4. p. říši 5. p. říše! 6. p. říši 7. p. říši	1. p. píseň 2. p. píseň 3. p. píseň 4. p. píseň 5. p. píseň! 6. p. píseň 7. p. píseň	1. p. kosti 2. p. kosti 3. p. kosti 4. p. kosti 5. p. kosti! 6. p. kosti 7. p. kosti	1. p. město 2. p. města 3. p. městi 4. p. město 5. p. město! 6. p. městě, -u 7. p. městem	1. p. moře 2. p. moře 3. p. moři 4. p. moře 5. p. moře! 6. p. moři 7. p. mořem
1. p. žena 2. p. žen 3. p. ženami 4. p. ženy 5. p. ženy 6. p. ženách 7. p. ženami	1. p. říše 2. p. říši 3. p. říšou 4. p. říše 5. p. říše! 6. p. říších 7. p. říšami	1. p. píseň 2. p. píseň 3. p. píseň 4. p. píseň 5. p. píseň! 6. p. píseňch 7. p. píseňmi	1. p. kosti 2. p. kosti 3. p. kosti 4. p. kosti 5. p. kosti! 6. p. kosti 7. p. kostimi	1. p. město 2. p. města 3. p. městem 4. p. město! 5. p. městech, (městečkách)	1. p. kaře 2. p. kařeti 3. p. kařeti 4. p. kaře 5. p. kaře! 6. p. kařetech 7. p. kařetem
VZORY SKLOŇOVÁNÍ – ROD ŽENSKÝ			VZORY SKLOŇOVÁNÍ – ROD STŘEDNÍ		

Práce s DiPo® je pro žáky i učitele jednoduchá, rychle se naučí s pomůckou pracovat a brzy se stane jejich oblíbeným pomocníkem při osvojování tohoto poměrně náročného učiva.

Učitel rozdělí žákům pracovní desky. Dále vybere soubor karet a nachystá všechny karty nebarevnou (lícovou) stranou k sobě a karty žákům rozdělí. Žák se po přečtení otázky rozhodne, do kterého barevného pole na pracovní desce kartu položí. Karty je lepší pokládat **nebarevnou stranou nahoru**. Po zpracování celého souboru karet (podle potřeby i dříve) přistoupí žák ke kontrole. Dále viz *Kontrola správnosti*.

Záleží na učiteli, jakým způsobem budou žáci pracovat. S jednou pracovní deskou může pracovat žák sám nebo se sousedem v lavici, případně ve skupině. Dále může jeden žák zkoušet druhého žáka a jeho odpověď kontrolovat sledováním rubové strany karty. Potom se oba žáci vymění. Způsobů práce je mnoho.

Ke každému souboru je dodáno přiměřené množství prázdných karet, do kterých si každý učitel může doplnit vlastní oblíbené vazby a věty nebo doplnit ztracené karty. Povrchová úprava umožňuje doplnění libovolných nápovědných

znaků a odkazů na karty i pracovní desky fixem. Učitel si tak může pomůcku přizpůsobit podle svého. I to je jedna z vlastností, která je pro **DiPo**[®] typická a je velmi kladně a pozitivně hodnocena kreativními učiteli.

Pomůcka není primárně určena pro zkoušení, je vhodnější pro intenzivní výcvik a rychlejší pochopení této rozsáhlé a obtížné látky.

► **Kontrola správnosti**

Kontrola správnosti **určení pravopisu** je okamžitá a velmi jednoduchá. Barva karty musí odpovídat barvě pole na pracovní desce, do kterého byla umístěna. Rozhrnutím karet v dlani ověříte správnost zařazení celé množiny karet bez ohledu na množství. Jediným pohledem rozpoznáte karty, které nebyly zařazeny správně. **Jednodušeji to už nejde.**

U chybně zařazených karet si může dítě přečíst nápovědu a zdůvodnění pravopisu. Se skupinou chybně zařazených karet pak může žák pracovat dál podle pokynů učitele.

Koncepce pomůcky umožňuje žákovi okamžitě a samostatně opravit svou práci. Provádí-li kontrolu bezprostředně, **nedochází k fixaci chyb.**

► **Další možnosti využití**

Uvedený návod je pouze orientační. Zkušenosti z práce s celou řadou **DiPo**[®] prokázala vysokou tvořivost českých učitelů a dětí. Velké množství karet přímo vybízí k dalšímu didaktickému využití. Soubor lze využít například:

- ✓ k procvičování větné stavby,
- ✓ k upevňování vědomostí o skloňování vzorů podstatných jmen,
- ✓ k procvičování slovních druhů,
- ✓ jako zásobník vět pro diktáty,
- ✓ k nácviku čtení už od I. třídy, zejména při výuce genetickou metodou čtení,
- ✓ k nejrůznějším didaktickým i zábavným hrám.

Soubor karet lze použít také jako kartotéku vhodných vět pro diktáty, doplňovací cvičení apod. Žáci mohou opisovat věty do sešitu, svoji práci sami opravit (porovnat s větou na rubové straně karty) a označit si případné chyby. Tak je možné získat písemný výstup práce žáka. **Pokusy o podvádění jsou při správném přístupu učitele ojedinělé.**

TVARY PODSTATNÝCH JMEN

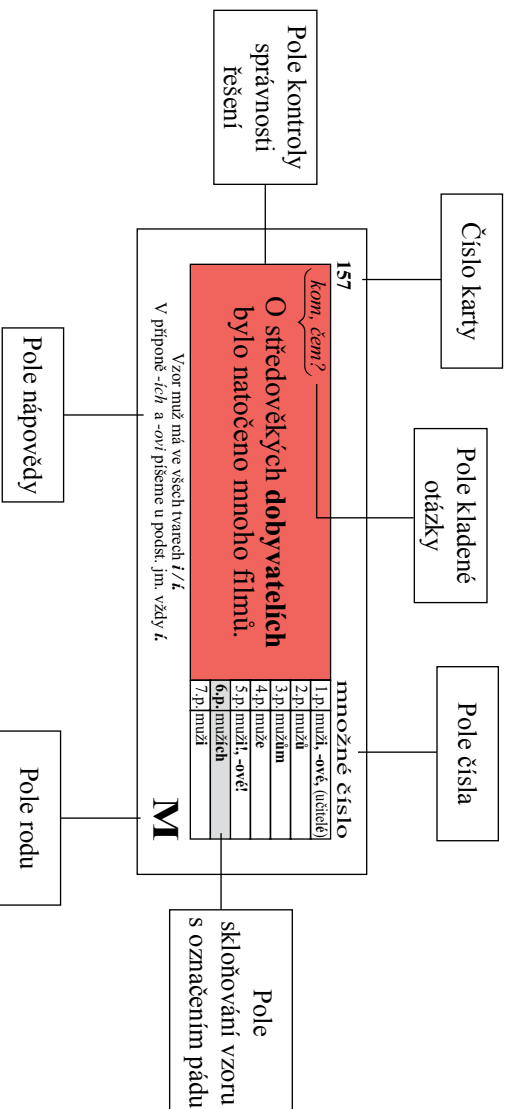
Do souboru byly zařazeny pouze takové tvary podstatných jmen, které mají před koncovkou obojetnou souhlásku. Tvary, ve kterých je před koncovkou tvrdá nebo měkká souhláska (např. umělci, sportovci, traktory, klády) nebyly zařazeny. U podstatných jmen skloňovaných podle vzoru kuře nejsou problémy s pravopisem. Proto jsme je do souboru nezařadili.

Některá podstatná jména mají tvarové odchylky od vzorů a při skloňování kolísají mezi měkkými a tvrdými vzory. Jiná mají tvary rodu životného i neživotného. Látka je to poměrně rozsáhlá, doporučuji pro bližší seznámení publikaci:

ČECHOVÁ, Marie, Zdeněk HLAVSA, Antonín TEJNOR a Vlastimil STYBLÍK. Přehledná mluvnice češtiny pro základní školy: [mluvnice se nebojíme]. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992, 153 s. ISBN 80-852-9836-8.

Protože jde o slova běžně používaná (např. kotel, kužel, tmel, rorýs, bacil, mikrob), zařadili jsme je do našeho souboru. Na těchto kartách je rubová strana šedá, děti je objeví po roztřídění karet na pracovní desce v obou skupinách karet (v červeném i modrém poli desky).

DETAILNÍ POPIS RUBOVÉ STRANY KARTY

© Mgr. Jiří Zibura, 2014

© OldiPo[®], 2014

Všechna práva vyhrazena

OldiPo[®], spol. s r.o., tř. Svobody 20, 779 00 Olomouc
IČ: 29453241, DIČ: CZ29453241
telefon: 585 204 055, mobil: 777 213 535
e-mail: oldipo@oldipo.cz, web: www.oldipo.cz